

מביאין הצלי¹³⁷, והחתן דורש¹³⁸. ואין מושיבין הכלה בשלחן החתן בעת הדרשה. ואבי החתן והכלה באין, ומכבדין את החתן במתנה, וקורין למתנה ההיא: דרש וינגרליין¹³⁹. ואחר הדרשה באין המסובין, ועושין פשרה עם החתן, בעבור הנו"ט ויין¹⁴⁰. בעת ברכת המזון באותה סעודה, מושבין הכלה נגד פני החתן¹⁴¹, ושתי בתולות בשני צידיה, ומברכין שבע ברכות וברכת המזון.

הגהות

ירושלים על ראש שמחתי, וזה הגון לעשות. והגובה או המשים קערה או טעליר¹³³ על השלחן שיאמר תנו צדקה לעניי א"י. אף כי יש עוד טעם, מפני שסעוד' נישואין סעודה של שמחה רבה, נותני' צדקה, כענין אולי חטאו בני¹³⁴. וזה אחד מן טעמי' של תעניות בה"ב¹³⁵. וירא חטא יתן פרוטה לעני, או ללישכת הצדקה¹³⁶, בכל מחרת יום שסעד בסעודה (חות יאיר). מושיבין הכלה נגד פני החתן. בשלחן החתן (ק). והכלה כשנ[היא] יושבת אצל ברכת המזון, אז

אבל ברור שנוט ויין הוא שם של תשלום מעות. כן בתקנות ק"ק וורמיישא משנת תט"ז, עמ' 66: "ביום החופה זאל החתן שץ געלט געבן, לכל השלחן חצי פערטל וכו', [ע'י לעיל סי' רכ"ז הע' 14]. נוט וויין מחויב החתן ליתן לסערוויר [לעיל סי' ר"ל הע' 47] ב' ק"ש [קופפשיטק] וכן לבחורים ב' ק"ש [לעיל סי' רכ"ז הע' 13]. ואם ערך שלו [להלן סי' רע"ט (א)] למעלה משני מאות טליר, יתן מכל מאה טליר הנותר' חצי ק"ש לסערוויר, וכן לבחורי', וזה יהיה עד אלף טליר ולא יותר". והשוה שו"ת יפה נוף, מכון ירושלים תשמ"ו, חר"מ סי' א' (שם נדפס בטעות "נאש ויין", והועתק נכונה, "נאט", ע"י ר"ש אסף, מקורות לתולדות החנוך בישראל, כרך ד, ת"א תש"ח, עמ' מב): "...וכבר בידם פסק דין על החתן הנ"ל, שיתן ב' טלר להבחורים עבור הדרון שחייב להם, שקורין נאט ויין... הוא השיב שאין הב' טליר שייך להם לבד, רק יותר בחורים היו אז כאן ולכלם יחד שייך".

לגבי משמעות המושג "נוט ויין", נראה שהוא צירוף שתי מילים: (א) Naut, Nougat, נוגאט. (ב) Wein, יין. הנוגאט היה דבר מתיקה יקר שאכלוהו רק בזמנים מיוחדים, ודנו הפוסקים לגבי ברכתו. בפסקי התוס' ברכות סי' קכ"ח נאמר: "ועל נוי"ט (פי' אגוז מטוגן בדבש) בורא פרי העץ". בארוחות חיים, ה' ברכות, סעי' ל"ה כתוב: "נהגו כרוב המקומות לעשות מעט משתה יין בליל הברית, ולפעמים שמוציאין נוגא"ט על רקיקין דקין, ואותן רקיקים טפלים לנוגא"ט, שהדבר ידוע שאין באין שם לאכל לחם, ואותם רקיקין אינם באים אלא לדבק הנוגא"ט עליהם כדי שלא יטנפו הידים בדבש, הלכך

133. Teller, צלחת.

134. איוב א, ה: "ויהי כי הקיפו ימי המשתה וישלח איוב ויקרשם והשכים בבוקר והעלה עולות מספר כולם כי אמר איוב אולי חטאו בני". וכעין זה כתוב בקב הישר, פרק י', שצריך להאכיל עניים בסעודת נישואין כי "מצינו אצל איוב שעשה סעודה עם בניו ולא היו שם עניים וקטרג השטן עד שהמית בניו ובנותיו".

135. ע'י טור או"ח סי' תצ"ב.

136. על לישכת הצדקה, ע'י לעיל סי' י"ז.

137. צלי היה מאכל מקובל בחתונות. השוה שמחת הנפש, ח"ב, דף יז, ב: "אטייל הענגין גבראטנש אין לופטן, טונן דר פון אפ ריישיין". כנראה היו אלה עופות צלויים, כי בשו"ת חות יאיר, סי' קע"ח כתוב: "מנהג העולם דבמשתאות החשובות מפרנסי' בעופו", אע"פ דק"ל ג"כ דאין יוצא ידי שמחת החג בבשר עופו".

138. כנראה הקפידו שהדרשה תהיה אחר הצלי, מטעם שכתב הגאון ר' חגי חנוך סג"ל, בפנקס ק"ק במברג, סי' י"ב, שמאוחר יותר באים לידי שכרות אבל "תכף בתחלת הסעודה, בין בשר לדגים... עודם בדעה מיושבת". מסתבר שגם בוורמיישא אכלו את הדגים אחר הבשר, ע'י לעיל סי' ר"ל הגהה ר"ה ב' או ג', שהדגים היו התבשיל השני או השלישי.

139. Vingerlin, טבעת. השוה לעיל הע' 51. וע'י ר"י ורדיגר, עדות לישראל, עמ' מז-מח.

140. החות יאיר בספרו מקור חיים, בחלק שלא הגיע לידינו, כתב "ביאור מילת... נוט וויין", כפי שהודיענו בקיצור הלכות לספרו הנ"ל, סי' תקנ"א סעי' א'. לצערנו אין אנו יודעים מה ביאר החור",

אח"כ לוקחין הנשים הכלה. לפעמי' מוליכין אותה תחת הברייט הויז, ולפעמי' מחננים שמה¹⁴⁴ בבית החתנות. ומחננים עמה דרך שמחה¹⁴⁵, ומסירין ממנה, בעת החינוג ובתוך החינוג, ההינומה והתכריכין שעל לבושה. ואח"כ מושיבין החתן והכלה ספסל אחד, ומזמרי' לפניהן זמר של חתן וכלה¹⁴⁶.

ואח"כ לוקחין הנשים את הכלה, ומוליכין אותה לישן¹⁴⁷, ומשכיבין אותה במטה מוצעת. ואם הכלה מחלקת צוק"ר¹⁴⁸, לכל הנשים, בעת שמשכיבין אותה. ואח"כ האנשים והבחורי' מוליכין את החתן לישן, והולכין עמו עד לפני פתח החדרה¹⁴⁹, ומשוררין יגדל¹⁵⁰. ומעכבין אותו לכנס לחדר, עד שיחלק להם צוקר, או החתן עצמו,

הגהות

הקורזיין על ראשה והינומה על פניה¹⁴². ואם היא אלמנה, אז הצעיף על ראשה והקורזיין בכטיפה, כסרבל (ה).

ומברכין שבע ברכות. ולפעמים מסתייעא מלתא ששני חתונת זה היום וזה מחר, ואז אם חתן הסבלונות מיסב אצל החתן החתונה, [שני החתנים בשלחן אחד, (ק)] מברכין שבע ברכות, ואין מברכין נודה לשמך¹⁴³ (ה).

ולפעמי' מחננים שמה. בבית הכלה (ק).

ומשכיבין אותה כמנהג בכל מקום (ק).

^{אוצר החכמה}

ראיי", שרוקדים במוצאי שבת נישואין, עי' להלן בהגהה סו"ס רל"ה. והע' 90 שם.

146. כן במחזור ויטרי, סו"ס ת"ע: "ומושיבין אותם בכילה, ומשוררים לפניהם קול ששון וקול שמחה ישמח חתן בכלה". ועי"ש סי' תפ"ט, תצ"ו. וראה לעיל סי' רכ"ז הע' 45.

147. "ליגין פירין", להוליכם לשכב, כך כינו בדורות ההם את המנהג הנפוץ אז בכמה ארצות להוביל את החתן והכלה אל חדר משכבם. עי' שו"ת נודע ביהודה, מהד"ק אה"ע סו"ס נ"ו; שו"ת חת"ס, אה"ע ח"א, סי' קי"א ד"ה גס.

148. Zucker, סוכר. גם במקומות אחרים רגילים היו ליתן "צוקר בשעה שמוליכין חתן וכלה לחדרם". עי' תקנות שנייטאך (לעיל סי' רכ"ז הע' 9). ויש מקומות בהם חילקו את הסוכר כבר בסעודת הנישואין. עי' פנקס ק"ק במברג, סי' י"ב. והשוה לעיל סי' רכ"ז והע' 33 שם, לגבי הגשת צוקר בליל שפניהולץ.

149. מחמת צניעות אין נכנסים עמו לחדר להשכיבו, כי הכלה כבר נמצאת שם.

150. ושאר זמירות של חתן וכלה, ראה הגהה כאן בענין אלמנה. ועי' לעיל סי' רכ"ז הע' 45. ברשימה בכת"י של החות יאיר (מצוטט ע"י D. Kaufmann, R. Jair Chajjim Bacharach, p. 131) נזכר "זמר לזמר לפני חתן לפני שכיבתו, מתחיל שמחה בלבי נתן".

הרקיק היא טפלה וברכת הנוגא"ט פוטר, וכבר ביארנו שאין מברכים אלא על האגוזים ולא הדבש". וכן הורה במקור חיים, קיצור הלכות, סי' רי"ב סעי' ב' על אודות "נויא"ט על לעקוכין בימי הפורים, שהרי הזמן גרמה לאכילת נויא"ט". וכ"כ בשמחת הנפש, דיני ברכת הנהנין.

מסתבר שבדורות הראשונים היו מחלקים נוגאט יחד עם יין בסעודות חתונה, ואח"כ הרגילו לפדותם בכסף והיו מחלקים את תמורתם. השוה לגבי פערטיל, לעיל סי' רכ"ז הע' 14.

141. כתוב בים של שלמה, כתובות פ"א סי' כ': "מנהג יפה כשמברכים ברכת חתנים, דהיינו כל ז' ברכות, שמוליכים הכלה במקום החתן. דו' ברכות על עיקר הזיווג וחיבור נתקנה, א"כ ראוי לברך על שניהם". ועי' שו"ת התעוררות תשובה, ח"ב, סי' פ"א; עדות לישראל (ורדיגר), עמ' צג-צד.

142. ראה הגהה לעיל בראש הסימן, והערות 12-13 שם.

143. עי' לעיל סי' ר"ל הע' 44.

144. כי מצוה לרקד לפני חתן וכלה, עי' שו"ע אה"ע סי' ס"ה סעי' א'. ומעליותא היא שרוקדים רק אחר ברכת המזון, עי' אורחות חיים, ה' ברהמ"ז, סי' ס"א; ר"ש דבליצקי, שובע שמחות, פ"א סעי' כ"ה.

145. היינו ריקודים רגילים של שמחה, ולא "מצוה